

Diş Histolojisinde Terminoloji ve Nomina Histologica (Leningrad)

Doç. Dr. Erdoğan CİRELİ (*)

İzmir'de (19-22 Eylül 1970) tarihinde tertiplenen IX. Milli Diş Hekimliği Kongresi'nin başarı ile neticelendiğini memnuniyetle izledik. Diş Hekimliğinin çeşitli dallarını kapsayan ilginç ve yenilik getiren birçok tebliğin sunulduğu bu kongrede dikkatimizi çeken bir hususu da belirtmek yerinde olacaktır.

Kongrede muhtelif araştırma gurupları ve değişik ekoller tarafından takdim edilen çalışmalarda oldukça farklı terimlerin kullanıldığı dikkati çekmiştir. Özellikle histoloji terminolojisinde bu durum daha belirli bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de terminoloji meselesinin birçok bilim dallarında olduğu gibi bilhassa tıp dallarında da standart hale getirilemediği bir gerçektir. Bunun gibi internasyonal kongrelerde de terminoloji meselesi önemli bir konu olarak araştırmacıları devamlı meşgul etmektedir.

Bu yazımızda, diş histolojisi ve ultrastrüktürü ile ilgili terminolojiye temas ederek en son kabul edilen «NOMINA HISTOLOGICA - LENINGRAD» daki yerini belirtmek istiyoruz.

Anatomik terimlerin standart hale getirilmesi için yapılan ilk çalışmalar 1895 tarihinde başlamıştır. Basle Nomina Anatomica (B.N.A.) adı ile anılan terminoloji bu çalışmaların sonucunda ortaya konmuştur. İleriki yıllarda B.N.A. tekrar gözden geçirilerek 1936 da

(*) Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji Kürsüsü İzmir,

Jena Nomina Anatomica (J.N.A) neşredilmiştir. İnternasyonal Anatomical Nomenclature Commitee (I.A.N.C.) nin 1955'de Paris'de toplanan kongreye sunduğu Nomina Anatomica (P.N.A.) olarak neşredilmiş ve bugün kullanılmakta olan Anatomi terminolojisi bu esasa göre kabul edilmiştir.

Histoloji terminolojisinin hazırlık safhaları oldukça uzun bir zamanda gerçekleşebilmiştir. 1960 yılında Newyork'da toplanan 7. İnternasyonal Anatomi Kongresinde, beynelmilel histoloji terminolojisinin tamamlanması için aktif çalışmalar yapılmıştır. Bu maksatla (I.A.N.C.), 1961 yılında özel histoloji alt komitesini teşkil etmiş ve 1965 yılında bu komite de histolojik nomenklatürün yazılışını tesbit etmiştir. Alt komite başkanı Prof. M. Sekinin yönetiminde 5 yazılış tarzı Japonca ve İngilizce olarak hazırlanmıştır. Diğer taraftan da Prof. V. G. Eliseev'in başkanlığındaki Sovyet histologları, nomenklatürü, Latince esas üzerine hazırlanmışlardır. Bu sebepten Wiesbaden'de yapılan 8. İnternasyonal Anatomi Kongresinde, alt komite, I. A. N. C.'e iki tarz sunmuştur. Bu komitenin çalışmalarından sonra Sovyetlerin 6092 terim kapsayan Latince esaslı terminolojisi temel olarak kabul edilmiştir. Bu esas üzerine çalışmalar genişletilerek en son I.A.N.C. sekreteri Prof. G. A. Mitchell başkanlığında yapılan toplantıda Sovyet tarzı Latince ana statülü terminolojide henüz tam anlaşılmamış anatomik terimlerin çıkarılarak listenin kısaltılması kararlaştırılmıştır. Toplantıda nomenklatür listesindeki terimler teker teker incelenmiş ve münakaşası yapılmıştır. Neticede histolojik nomenklatürde 2846 Latin teriminin kalmasında karar kılınmıştır. Bu terimler Cytology, genel ve özel Histology konularına aittir.

17-22 Ağustos 1970 tarihleri arasında LENİNGRAD (RUSYA) da toplanan IX. İnternasyonal Anatomi Kongresinde, alt komitenin genel kongreye sunduğu Latince İnternasyonal Histoloji Nomenklatürü «NOMINA HISTOLOGICA» aynen kabul olunmuştur. Embryoloji Nomenklatürü de aynı genel kurulun tasvibinden geçmiştir.

Bu şekilde 1970 yılında dünyanın muhtelif memleketlerinden gelmiş 2140 delegenin iştirak ettiği bu kongrede ittifakla alınan kararla şimdiye kadar büyük eksikliği duyulan histoloji terminolojisine bir yön verilmiştir.

Uzun ve yorucu çalışmalardan sonra kabul edilen «NOMINA HISTOLOGICA» nın, dünyanın çeşitli ülkelerinde, teorik, klinik ve tıp bil-

gileri veren bütün ilim adamları, sitologlar, histologlar arasındaki bağlantıları kuvvetlendireceği ve bu ilmin gelişmesinde büyük hizmetleri olacağı kanaatindeyiz.

IX. İnternasyonal Anatomi Kongresine Türkiye'den Ord. Prof. Dr. Üveys Maskar (İstanbul), Prof. Dr. Türkân Yaramancı (İstanbul), Prof. Dr. Sami Zan (İstanbul), Prof. Dr. Aliye Erkoçak (Ankara), Prof. Dr. İsmail Ulutaş (İzmir) ve Doçent Dr. Erdoğan Cireli (İzmir) iştirak etmişlerdir.

Kongredeki 956 tebliğden sadece 26 tanesi Maxilla-mandibular aparat'la ilgili olup tebliğlerin dış hekimliğine ait bölümü bunların da çok az bir kısmına inhisar etmiştir.

Aşağıda, memleketimizde diş histolojisi ve ultrastrüktürü ile ilgili çalışmalarda terminoloji yönünden bir beraberliğin sağlanabilmesi için en son değişiklikleri kapsayan diş ve annexlerine ait terimleri «NOMİNA HISTOLOGICA» ya göre belirtmeyi uygun bulduk.

DENS⁺

Corona dentis⁺

Collum dentis⁺

Radix (radices) dentis⁺

Cavum dentis⁺

Foramen apicis dentis⁺

Canalis radialis dentis⁺

Cavum coronale dentis

ENAMELUM⁺

Cuticula enameli⁺ (1)

Stria enameli lucida

Stria enameli obscura

Prisma enameli⁺

Membrana prismatis enameli

Crystallus hydroxyapatiti

Lamella enameli

Fusus enameli

Fasciculus enameli

Junctura dentinoenameli

Linea neonatalis

DENTINUM⁺ (2)

Tubulus dentini

Dentinum peritubulare
Ramus lateralis tubuli dentini

Processus odontoblasti dentini (3)

Lamella dentini
Substantia fundamentalis dentini

Crystallus hydroxyapatiti

Stria dentini increta
Stratum granulosum radices dentini
Globus dentini
Spatium interglobulare⁺
Dentinum juxtapulpare
Predentinum
Fibra predentini
Fibra irregularis dentini

Dentinum secundarium

CEMENTUM⁺

Cementum acellulare
Cementum cellulare
Cementocytus
Substantia intercellularis cimenti

Lacuna cimenti
Canaliculus cimenti
Fibra cimenti
Crystallus hydroxyapatiti

Fibra perforans cimenti (4)

PULPA DENTIS⁺

Cornu pulpae
Pulpocytus
Odontoblastus
Stratum subodontoblasticum pulpae
Plexus (nervorum) subodontoblasticus

Rete hemocapillare pulpae
Pulpa radialis

PERIODONTIUM⁺ (5)

Ligamentum periodontale (periosteum alveolare)
Alveolus dentalis⁺
Septum interalveolare
Septum interradiculare⁺
Septum intraalveolare⁺
Fibra cementoalveolaris
Fibra interdentalis

ODONTOGENESIS

Lamina dentis primitiva
Lamina dentis lateralis
Lamina dentis medialis

Organum dentis epitheliale

Gemma dentis
Germen dentis
Epithelium dentale externum
Pulpa organi dentis
Stratum intermedium
Epithelium dentis internum

Enameloblastus
Cuticula substantiae enameli
Crista dentis
Relictum epitheliale (6)
Papilla dentini
Sacculus dentis
Predentinum
Preodontoblastus
Odontoblastus
Cementoblastus

GINGIVA⁺ (7)

Pars alveolaris
Pars collaria
Margo gingivalis

Papilla gingivalis (interdentalis)
Sulcus gingivalis
Fixatio epithelialis gingivae
Epithelium gingivalis externa
Epithelium gingivalis interna
Fibra gingivalis

* Bu index adı altındaki terimler 8. İnternasyonal Anatomi Kongresinde karara varılan «Nomina Anatomica» listesine istinat eder.

- (1) Cuticula enameli : Eskiden bu strüktür «Nasmyth» cuticulasi veya membranı olarak adlandırılmıştır.
- (2) Dentinum : Bu terim (P.N.A.) nın tavsiyeleri ile konmuştur. Diğer sinonimleri yerine verilmiştir. Stomatologit'ler tarafından geniş mikyasta kullanılmaktadır.
- (3) Processus odontoblasti dentini : Eskiden «Tomes» lifleri olarak adlandırılırdı.
- (4) Fibra perforans cementi : Bu terim eskiden «Sharpey» lifleri olarak adlandırılmakta idi.
- (5) Periodontium : (P.N.A.) nin tavsiyeleri üzerine diğer sinonimlerinin yerine kullanılmıştır. Bu terim Stomatologitler tarafından geniş mikyasta kullanılmaktadır.
- (6) Relictum epitheliale : Bu epithelial artık eskiden «Malassez» artıkları veya epitel döküntüleri olarak kullanılmıştır.
- (7) Gingiva : Bu terim çok eski tarihlerden beri kullanılmakta olup aynen muhafaza edilmiştir.

SONUÇ

Diş histolojisi ve ultrastrüktürü ile ilgili araştırmalarda beynelmilel terminolojide standardizasyonu sağlamak için en son kabul edilen «NOMINA HISTOLOGICA» ya bağlı kalarak terimlerin kullanılması tavsiyeye değer kanaatindeyiz. Henüz türkçede belirli bir terminolojiye, hele bu son yenilikleri içine alan terminolojiye sahip olmadığımızı göre bu yolu takip etmek kaçınılmaz bir zarurettir. Aksi takdirde Alman, Anglo-Amerikan, Fransız ekollerine bağlı kalarak yapılacak bir terimlendirmede bu sahada mevcut karışıklıkların dahada artacağı görüşündeyiz.

Ö Z E T

Bu makalede, diş histolojisi ve ultrastrüktürüne ait terimlerin, 1970 yılında Leningrad (Rusya) da yapılan IX. Uluslararası Anatomi Kongresinde kabul edilen, «Nomina Histologica» daki yeri belirtilmiştir.

S U M M A R Y

The aim of this paper is to give a complete list of the terms related to the histology and ultrastructure of the teeth, as cited in Nomina Histologica accepted in IX. International congress of anatomy held in Leningrad (1970).

L İ T E R A T Ü R

- 1 — **Cengiz, T.** : Ege Üniversitesi Diş Hekimliği ve Nomina Anatomica. İst. Üniv. Dişhek. Fak. Dergisi 4: 2, 1970.
- 2 — **Cireli, E.** : IX. Uluslararası Anatomi Kongresi (Leningrad) ve Nomina Histologica. E. Ü. Tıp Fak. Mec. 9: 3, 1970.
- 3 — **Jdanov, D. A.; A. G. Knorre; S. S. Mikhailov; E. K. Semenov; B. A. Spirin** : IX. Internationales Kongress der Anatomen Zusammenfassungen der Vorträge. Leningrad. 1970
- 4 — Nomina Anatomica Exerpta Medica Foundation, 1963.
- 5 — Nomina Histologica. Moskova, 1970.